

ЦИКЛІЧНІСТЬ ІСТОРИЧНИХ ПОДІЙ

Вінницький національний технічний університет

Анотація:

У роботі розглядається історична розвідка теорій циклічності.

Ключові слова: циклічність історичних подій, культура та цивілізація.

Abstract:

The paper considers the historical exploration of theories of cyclicity.

Keywords: cyclical historical events and civilization.

Вступ

Спостерігаючи за плином історичних подій, можна побачити циклічність та повторення подій. Багато науковців намагалися пояснити моделювання культурно-історичного руху суспільства, під яким слід розуміти побудову людською свідомістю схем руху людства у часі. Основними моделями часу є циклічна (антична) та лінійна (біблейна). Теорії циклічності найбільш ґрунтовно представлені в таких науках як філософія, історія, соціологія, політологія, економіка. Мета дослідження розглянути історичний циклізм як теорію історичного коловороту, повторення періодів зародження, розквіту та занепаду культур та цивілізацій.

Результати дослідження

Циклічна модель переважала у давніх цивілізаціях, що формувалися за рахунок землеробства. Лінійна стає провідною в релігіях, що прийшли до уявлення про свідому дію Божої волі, яка спрямовує рух людства до певної мети.

Циклічна модель отримала обґрунтування в роботах Платона та Піфагора, які стверджували, що світовий рух, коли спрямовується богами, відбувається гармонійно, а коли сам по собі – схиляється до хаосу, але саме ці дві фази і утворюють повний цикл. Керований богами підйом забезпечує розквіт природи та покращення людства, але після катастрофічного зламу починається деградація природи та людства. Моральний регрес античні філософи бачили у зміні форм правління (олігархії, демократії, тиранії). Соціально-психологічні зрушення катастрофічного зламу призводять до того, що кожна наступна форма правління неодмінно гірша, ніж попередня.

На Близькому Сході усвідомлення часу відбувалося через лінійну модель. Бог створив космос, який має джерело руху не в собі, а над собою – у вигляді божественних розуму й волі. Якщо світ свідомо створений вищою силою, то це відбувалося заради певної мети, досягнення якої має бути кінцем світу. Таким чином, світ має початок (акт творення), історію (перебіг подій, головню в аспекті драматичних взаємин Бога з людьми) та фінал (кінець світу). Поступово здійснювався синтез лінійної та циклічної моделей. Якщо взяти історію, то вона за своєю суттю лінійна, бо має початок і кінець, а за формою може уявлятися у вигляді циклів, які змінюють один одного[1].

Широку концепцію історичної циклічності запропонував італійський філософ Дж. Віко у XVII ст. Він приділяв основну увагу не послідовній зміні політичних форм, як до нього розглядали дослідники, а трансформаціям культури. Політичне й релігійне життя він бачив як окремі аспекти загального морально-культурного стану. Першоджерелом культурно-історичних зрушень залежало, на його думку, від розумових здібностей. Екскурси в історію культури, моралі й політичних форм різних давніх народів дали йому можливість бачити спочатку первинну пустоту, потім зростання комфортності життя і нарешті – занепад через падіння моралі. Тому циклічність або періодичність має такі етапи : Зародження (початок); активний розвиток; спад; депресія (період кризи, або найнижчої точки розвитку); поживлення або період відродження; піднесення або новий початок [2].

Специфічно трактував циклічність німецький дослідник О. Шпенглер. Він вважав історію специфічним калейдоскопом із восьми замкнутих організмів-культур: єгипетської, вавилонської, індійської, китайської, культури майя (мексиканської), аполлонівської (греко-римської), магічної (візантійсько-арабської), фаустівської (західноєвропейської). Кожній із культур він відводив 1 тис. років життя. Щоправда, він передбачав і можливу появу дев'ятої – «російсько-сибірської» культури. Побутування таких утворень, на його думку, визначалося чотирма циклами, кожний із яких уподібнений до природної пори року: весна, літо, осінь та зима. В останньому циклі розгортався конфлікт культури й цивілізації, який Освальд Шпенглер репрезентував як антитезу органічного та механічного. Відтак уважають, що саме з цієї праці в соціогуманітаристиці XX ст. шириться традиція протиставлення культури та цивілізації [3].

Англійський історик та соціолог А. Тойнбі запропонував (значною мірою під впливом ідей Шпенглера) цивілізаційну концепцію, відповідно до якої всесвітня історія розглядається як система локальних цивілізацій, кожна з яких проходить круговорот однакових фаз розвитку від народження до загибелі (народження – зростання – надлом – розпад ; при цьому розпад може сприяти народженню нових, похідних цивілізацій), утворюючи «єдине дерево історії». Авторська концепція передбачала, що генеза та зростання цивілізацій обумовлені реакцією останніх на «виклики історії» (ситуації особливих труднощів, у тому числі агресія іноземців, несприятливі погодні умови тощо), а надлом є наслідком надмірного мілітаризму та тяжіння до активної територіальної експансії [4].

У утворенні держав так само є певні етапи розвитку, що говорять про циклічність. Як і в період племен, люди боролись за землю та ресурси, так і під час утворення держав, племена відвойовували території, які були краще та містили ресурси. Далі новоутворена держава намагалась закріпити свої позиції та розширитись ще більше. Якщо держава розвивалась та розширювалась – вона набувала масштабів імперії.

У розвитку держави були, як активний розвиток, так і регрес та занепад. Коли відбувався занепад, відбувались видозміни устрою держави, форми правління або ж зникнення держави внаслідок окупації територій цієї держави іншою. Таким чином, за 2000 років на території Європи відбувались постійні циклічні утворення різних держав та імперій та їхнє переродження або зникнення. До середини 20 ст. було сформовано сучасну політичну карту світу, але навіть після її створення відбуваються постійні зміни внаслідок світової політичної нестабільності, утворюються нові держави та відбуваються війни, території переходять від однієї держави до іншої [5].

Висновки

Таким чином, подібність історії культур, цивілізацій, імперій, держав, країн вказує на наявність певної циклічності в історії їх розвитку. Людина здатна залишатися людиною тільки до тих пір, поки вона включена в світовий кругообіг, тобто сприймає свою долю, як долю світового історичного процесу. Важливо приймати не тільки все радісне і щасливе, але і всі негаразди життя. Саме розуміння циклічності історії допомагає людині долати будь-які життєві труднощі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Зінко О.В., Зінко Ю.А. Нариси історії української культури. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Вінниця, 2014. С 12-13.
2. Павленко Ю. В. Історія світової цивілізації. К., 1996. С 26-30.
3. Ясь Олексій. Циклічні візії історії в рецепції Лева Окіншевича // О. Ясь // Історіографічні дослідження в Україні: Зб. Наук. Пр.. – 2011. – Вип. 21. – С. 27.
4. Онуфрієнко О. Феномен циклічності у взаємодії громадянського суспільства та органів державного управління / О. Онуфрієнко // Державне управління та місцеве самоврядування. – 2016. – Вип. 1 – С. 40.
5. Тарас Лютий. Вони повертаються. Історія циклічна, і нові армагедони не за горами.
<https://www.dsnews.ua/ukr/world/oni-vozvrashchayutsya-istoriya-tsiklichna-i-novye-armageddony-211220162>

Струшко Ірина Генадіївна – студентка групи 2ЕСМ-21б, Факультет електроенергетики та електромеханіки, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: irastruzhko11@gmail.com

Зінко Олена Василівна – кандидат історичних наук, доцент кафедри суспільно-політичних наук, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: zinko-ov@ukr.net

Struzhko I. - student of group 2ESM-21b, Faculty of Power Engineering and Electromechanics, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: irastruzhko11@gmail.com

Zinko Olena V. - Candidate of Historical Sciences, Associate Professor of the Department of social and political sciences, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: zinko-ov@ukr.net